

УДК:821.512.154:39:37.013

DOI:10.35254/bhu/16948386_2021_56_57_78

Кенжешев К. Д.,
К. Карасаев атындагы БМУ

АЗЫРКЫ МЕЗГИЛДЕ ОРТО МЕКТЕПТИН 10 – 11 КЛАССТАРЫНДА КЫРГЫЗ АДАБИЯТЫ АРКЫЛУУ ЭТНОПЕДАГОГИКАЛЫК БИЛИМ БЕРҮҮНҮН ПРАКТИКАЛЫК МАЗМУНУ

Кыскача мазмуну

Макалада орто мектептерде кыргыз адабиятын окутуунун предметтик стандартында этнопедагогиканын маниси жана анын негизинде окуучулар алчу билимдин практикалык абалы каралат. Орто мектептер үчүн адабий билим берүүнүн стандарты жаңы түзүлгөн болсо, ал окуучуларга кыргыз адабияты боюнча кандай билим берүүсү мүмкүн экендиги компетенцияларга байланыштырылат. Аны окуу процессинде жүзөгө ашырууда компетенциялардын ролу, этнопедагогикалык мазмунда билим берүүнүн практикалык маселелери акыркы предметтик стандартка таянып түшүндүрүлөт. Ал өлкөдө жаш муундардын этностук иденттуулугун тарбиялоо милдеттерине айкалыштырылып, инсандык, социалдык-маданий компетенцияларды түзүүнүн мазмунунда чечмеленет. Мында көркөм чыгармалардын идеялык мазмунун анализдөө жумуштары эске алынып, ал баланын инсан катары өсүп жетилүү үчүн кандай таасир берүүсү мүмкүн экендиги практикалык иштерде алынчу натыйжа аркылуу көрсөтүлөт.

Түйүндүү сөздөр: адабият сабагы, элдик педагогика, этнопедагогикалык билим берүү, этномаданий түшүнүктөр, жогорку класстын маданий компетенциялары, социалдык-инсандык компетенциялары, мамлекеттик стандарт, предметтик стандарт, окуу планы.

СОВРЕМЕННОЕ РАЗВИТИЕ ПРАКТИЧЕСКОГО СОДЕРЖАНИЯ ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ЧЕРЕЗ КЫРГЫЗСКУЮ ЛИТЕРАТУРУ В 10-11 КЛАССАХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация

В статье рассматривается значение этнопедагогики в предметном стандарте преподавания кыргызской литературы в общеобразовательных школах и практическое состояние образования на ее основе. Если будет создан новый стандарт литературного образования для средних школ, это будет зависеть от компетенции того, что он может научить учащихся кыргызской литературе. Роль компетенций в их реализации в процессе обучения, практические проблемы обучения в этнопедагогическом контексте разъясняются на основе новейших предметных стандартов. Он сочетается с задачей воспитания подрастающего поколения в стране и интерпретируется в контексте формирования личностных, социокультурных компетенций. При этом с учетом анализа идейного содержания произведений искусства результаты практической работы показывают, как это может повлиять на развитие ребенка как личности.

Ключевые слова: литература, народная педагогика, этнопедагогическое образование, этнокультурные концепции, культурные компетенции, социально-личностные компетенции, государственный стандарт, предметный стандарт, учебная программа.

MODERN DEVELOPMENT OF PRACTICAL CONTENT ETHNO-PEDAGOGICAL EDUCATION THROUGH KYRGYZ LITERATURE IN 10-11 CLASSES OF SECONDARY SCHOOLS

Abstract

The article examines the importance of ethnopedagogy in the subject standard of teaching Kyrgyz literature in general education schools and the practical state of education based on it. If a new standard of literature education for secondary schools will be created, it will depend on the competencies of what it can teach students about Kyrgyz literature. The role of competencies in their implementation in the learning process, the practical problems of teaching in ethno-pedagogical context is explained on the basis of the latest subject standards. It is combined with the task of educating the younger generation in the country and is interpreted in the context of forming personal, socio-cultural competences. At the same time, taking into account the analysis of the ideological content of works of art, the results of practical work show how it can affect the development of the child as a personality.

Key words: literature, folk pedagogy, ethno-pedagogical education, ethno-cultural concepts, cultural competencies, social-personal competencies, state standard, subject standard, curriculum.

Азыр Кыргызстандагы билим берүүнү дүйнөлүк билим берүүдөн ажыратып кароо кыйын. Жыл өткөн сайын Кыргыз Республикасынын бардык турмушуна өнүккөн өлкөлөрдүн таасири күчөп, анын негизинде Кыргызстандын жаштары андай доордук жаңылануудан өз ордун таап калууга умтулуп, колунан келгендери билим издеп сыртка кетип жатса, мында калгандары максатын жүзөгө ашыруу үчүн жаңыланып бараткан коомдук түзүлүштү толугу менен колдоп, анын негизги багыттарын, жалпы билим берүүчү табиятын жан дүйнөсүнө сиңирүүгө аракеттенип, мектептен жогорку окуу жайларына чейин ички түзүлүшү өзгөргөн шартта билим ала баштады. Кыргыз адабиятын орто мектептин 10–11-класстарында окутуу жумуштары да андан четте калган жок, б. а. анын мыйзамдык негизин аныктоочу кыргыз адабияты боюнча предметтик стандарты Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлунан № 403-токтому менен бекирилген Кыргыз Республикасынын жалпы мектептик билимдин мамлекеттик билим берүү стандартынын негизинде түзүлүп, педагогикалык чөйрөгө сунушталган болсо, анын практикадагы абалы көзгө даана көрүнүп жатат.

Ал стандарт билимге карата коюлган талапты кескин өзгөрттү. Мурда окутулуп келген окуу стандарттары этнопедагогикалык түшүнүктөрдү сабакта айтып тим болсо, азыр анын компетенция катары калыптануусун сабактарга милдеттендирүүдө. Анткени коомчулуктун билимге берген аныктамасы өнүккөн өлкөлөргө салыштыруу жана алардагы жетишкен жашоонун үлгүлөрүнө таянуу аркылуу жаңыргандыктан, орто мектепте окутулуп жаткан “Кыргыз адабияты” окуу предметине өз таасирин тийгизди. Андай мамиле сабактын мазмундук түзүлүшүн да жаңылай алды.

Окутуу каражаттары кыргыз адабиятына тиешелүү болгону менен бул сабак орто мектептин “Искусство” деген бөлүмүнө кирип, окуучуларга билим берүүгө тиешелүү максат башка багытка бурулду. Максат өзгөргөнүнө байланыштуу мектепте кыргыз адабиятын окутууда жаңы маселелер пайда болуп, ага ылайык 10- жана 11-класстын окуучуларын турмушка тарбиялоонун маңызы өзгөрдү. Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министрлиги дүйнөлүк билим берүү стандарттарын жетекчиликке алганы талашсыз, бирок ал кыргыз балдарына практикалык мазмунда кандай билим бериши мүмкүн экендиги азырынча толук тактала элек. Эгер билим өзүнүн мазмуну боюнча муктаждыкты канааттандыруу үчүн окуучу же жаран өздөштүрүп алган иш-билги (компетенция) болсо, анда кыргыз адабиятын жогорку класста окутуунун стратегиясы бала мектепти бүткөндөн кийин кайда жана кантип колдонууга жарактуу көндүмдөрдү үйрөтүүнү аныкташы зарыл. Кыргыз эли буга чейин көркөм адабияттан алып келген турмушка керектүү билимди бул стандартта белгиленгендей, “искусство” деген бөлүм канааттандыра албайт, б. а. кыргыздар көркөм чыгармага талдоо жүргүзүүдө ага адабий (адабият таануу илимий деңгээлде) же эстетикалык жактан гана мамиле кылбастан, “адам жана анын турмушуна” байкоо салып жаткандай, ошол эле мезгилде өзүн алардын арасында жүргөндөй мазмунда көрүп, андан соң талдоого коюлган башка талаптарды аткарып келген. Ал эми кыргыз адабиятын окутуунун предметтик стандартындагы мындай жаңылык кыргыз адабияты эл турмушунда аткарып келген билим жана тарбия берүүнүн кызматын жеткиликтүү орундатышы мүмкүн эместей сезилет.

Анткени стандарт аркылуу предметти өздөштүрүүгө коюлган талап “абстракттуу-илимий, идеологиялык жана таза философиялык ыктан көркөм ыкка өзгөртүү” менен

алмаштырылып жаткан соң, мугалим өзү берген адабий билимди универсалдуу карап, окуучулар мектепти аяктагандан кийин керек болчу турмушту таанып-билүүгө үйрөтүүнүн ык-жолдорунан ажырай турганы белгилүү, бирок баштапкы, орто жана жогорку кесиптик билим берүү программаларын аккредитациялоо стандарттарынын критерийлеринин биринде билим берүүнүн сапатын камсыздоо саясатын ишке ашырууга, көзөмөлдөөгө жана кайра кароого окуучулардын өздөрү, алардын сапаттуу били алуусуна кызыкдар тарап катары ата-энелердин пикир, көз караштары да камтылышы керектигин эске алсак, жалпыдан жекеге өтүү зарылдыгы ачылат. Кыргыз педагогикасында буга чейин жалпы теориялык маселеде каралып келген инсанга багыттап билим берүү маселеси бардык окуу жайдан өзүнүн туруктуу концептуалдуу чечилиш ордун талап кылаары бышык [3, 3-б.]. Ошондо “бул жаңылык” Кыргыз Республикасында билим берүү системасында жаңыдан орун алып, окуу процессине аралаша баштаган компетенттүүлүккө негиздеп окутуу парадигмасына толук жооп бере албай калышы ыктымал.

Азыр кыргыз адабиятын предмет катары 10- жана 11-класстын окуучуларына турмушка керектүү билим берүүдө шаар менен айылдагы орду таптакыр башкача, ошондуктан инсанга багытталган билим берүү аркылуу окуучуларда компетенцияны калыптандыруу үчүн окутуунун принциптери жана методдоруна индивидуалдуу мамиле жасоого мугалимди эле эмес, окуу жайдын педагогикалык коллективин да аргасыз кылат. Реалдуу мындай чындык менен эсептешүүгө келгенде предметти окутуунун ык-усул жана формалары менен кошо окуу материалын окуп-үйрөнүүнүн түзүлүшү, ырааттуулугу, окутууга бөлүнгөн айрым бөлүмдөр, ага кредиттик сааттардын темага ылайык өзгөрүүсүнө эч ким чек коё албай калат.

Эгер ар бир окуучу Кыргызстанда өзүнүн коомчулук алдында жарандык милдетин аткарып, инсан катары жашоосу үчүн керектүү иш-билгилерге (компетенцияларга) ээ болуусун камсыздайбыз десек мамлекеттик деңгээлде кыргыз адабиятынын орду орто мектепте чоң, анын баланы турмуш менен байланыштырууда кызматы универсалдуу болсо, берчү билими академиялык болуп эсептелет. Буга себеп балдар философияны, психологияны, социологияны, этиканы, эстетиканы, ал тургай логиканы адабият сабагында адам турмушу жана көркөм образдарды талдоо менен үйрөнүшөт [2, 231-б.]. Адабият мугалими көркөм чыгармага анализ берип жаткан маалда талдоону камсыздоочу илимий мазмунду бардык илимдерден алып, педагогикалык окутуу шарттарында колдонмоюн окуучуларга керектүү билим берилбей калат. Ал учурунда конкреттүү мисалдар менен түшүндүрүлбөсө, окуу программасы сунуштаган окуу материалы окуучунун турмуштук керектөөсү үчүн кызмат кылбайт.

Ошондуктан инсанга багыттап окутуу парадигмасын ишке ашырууда ар бир окуучу кыргыз жана Кыргызстандык экендигин эсепке алып, алардын кимиси (улан же кыз) болбосун мектепти бүтүргөн соң түздөн-түз кайнаган турмушка барып түшөөрүн элестетүү менен эртеңки күнү керектелүүчү билимдин ээ болушун окуучулар кандай күтсө, ата-энелер да дал ошондой күткөнүн ар бир окуу жай билиши керек. Өлкөдө билим берүүчү мектеп-мекемелерин аккредитациялоо эми гана орун ала баштагандыктан, предметтик стандартта айтылган ойлор кызыкдар тараптардын (окуучу жана ата-энелер) билимге койгон критерийлеринен улам жергиликтүү же аймактык муктаждыктарын социалдык чөйрөнүн позициясынан туруп, окуу программада сунушталган окуу материалдарын

тандоо мүмкүнчүлүгү турганын эстен чыгарууга болбойт. Өнүккөн өлкөлөрдүн мисалынан караганда ар бир окуучу инсанга керек сапаттуу билимди мектептен алууга укуктуу, ал эми бул Кыргызстанда Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндө» мыйзамы аркылуу корголгон.

Ошондой эле, реалдуу турмуштук кызыкчылыктар менен алганда “билим” деген түшүнүктүн мазмуну өзгөрдү. Ал мурдагыдай маалыматтардын жыйындысы эмес, тиричиликтин түрдүү мамилелеринде чагылган проблемаларды туура жана сапаттуу аткаруу үчүн зарыл болгон түшүнүк иш-билги (компетенция) аныкталып, анын концептуалдуу аракети кандай болушу керектиги Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы № 403-токтому менен бекитилген “Кыргыз Республикасында жалпы мектептик билим берүүнүн Мамлекеттик билим берүү стандарты” менен мыйзамдаштырылган. Кыргыз адабияты кыргызча билим берген орто мектептердин базистик окуу планындагы негизги предметтердин бири болгондуктан, анын предметтик компетенцияларды калыптандыруудан тышкары негизги компетенциялардын калыптануусун жөнгө салуучу касиеттери бар экенин жокко чыгара албайбыз.

Маселен, Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министрлигинин 2014-жылдын 22-июлундагы № 545/1-буйругу менен бекитилген “Кыргыз Республикасынын мектеп окуучуларын жана окуган жаштарын тарбиялоонун 2020-жылга чейинки концепциясын” ишке ашырууда кыргыз адабиятынын ролу бар болсо, аны окуу материалдарын этнопедагогикалык негизде окутуу аркылуу гана жүзөгө ашырууга болот. Чынын айтканда кыргыз баласына өз заманына тиешелүү татыктуу билим жана тарбия берүү жумуштарын кыргыз адабияты кылымдап аткарып келген. Эгер окуучуларга билим берүүдө анын жыйынтыгын аныктоочу компетенциялар баланын турмушта керектей турган иш-билгисине көз каранды болсо, анда кыргыз адабиятынын үлүшү байыртан келе жаткан деңгээлинде сакталууга тийиш. Негизги ченемдик өлчөмдөрүн түрдүү мыйзамдык документтер менен чектеп, жаңы багытка өтөбүз десек да анын калыптанган системасы Кыргыз Республикасынын чегинде күчүн жогото элек [3, 3-б.].

Ырас, жаңы жазылып педагогикалык коомчулукка сунушталган бул стандарт башка өлкөлөрдө активдүү иштеп жаткан таасирдүү документтердин негизинде түзүлсө да, аны жүзөгө ашыруу кыргыз эли калыптандырган элдик педагогиканын нугунда жүрмөйүн сапаттуу билим бере албайт, б. а. республикада кыргыз адабиятын орто мектептин жогорку классынын окуучуларына этнопедагогикалык негизде окуу аркылуу өлкөнүн өзүнө таандык парадигмасын түзүү, анын бардык дидактикалык ченемдерин иштеп чыгуу жана бардык билим берүү тармактарына жайылтуу натыйжалуу болмок. Көптөгөн өлкөлөрдө билим берүү концепциясы көп тилдүү окутууну уюштуруу, окуучуларын көп маданияттан кабардар кылышканы менен билим берүү системасын дайыма жаңылап, өнүгүүсүнүн стратегиялык багыттарында жарандык коомчулукка сапаттуу билим жана тарбия тартуулай алган окутуу жолдорун сактап келе жатканы азыр бизге белгилүү.

Кыргыз адабияты предметин 10- жана 11-класстын окуучуларына этнопедагогикалык негизде окутуу республиканын түрдүү аймактарында социалдык абалга жараша жиктелип бара жаткан кырдаалды руханий жактан калыбына келтирүүгө кам көрөт. Тактап айтканда, Кыргыз Республикасы үчүн кызмат кылуу, өз элинин жакшы жашоосуна кол кабыш көрсөтүү ар бир окуучунун жарандык кыялында бар экенин сурамжылоого катышкан окуучу-

лардын баары бир ооздон белгилешкендигине таянып, алардын мындай патриоттук сезимин өлкөнүн «эртеңки-си жөнүндө» ойго токтотуп, алардын уул-кыздары дагы гүлдөгөн мамлекетте жашоосуна кам көрүүгө чакырык таштоо менен проблеманы чечүүгө жол ача алабыз. Бул маселени сапаттуу аткарууга тиешелүү болгон компетенцияларды кыргыз адабияты сабагынан башка орто мектепте окутулуп жаткан бир дагы предмет жөнгө сала албайт, б. а. андай ишти предметтин мазмуну катары алууга кыргыз адабиятынын эч бир сабакка ыңгайлуу шарты түзүлгөн эмес. Мектеп окуучусун эртеңки коомго активдүү катышкан атуул экендигин эсепке алсак, анын турмушунда колдонулуучу зарыл маселе болгон мындай билимди берүү кайсы мектептин болбосун миссиясына кирет [4, 11-б.].

Анткени адабий чыгармалардын мазмунун талдоо аркылуу жогорку класстын окуучулары ар түрдүү ойлорду ортого алып чыгышып, бири экинчисинен айырмаланган көз карашка туш келишсе да, аларды үйрөнүүдө турмуштун өзүн негизги пикирлерди таанып-билүүнүн базасы катары карап, логикалык жактан иретке келтирүү менен акыйкат жоопту таба алышат. Андай жооптун мааниси окуучуларды ошол сабактагы утурумдук талаш-тартыштарды чыр-чатаксыз чечүү аракети менен чектелбестен, андан аркы жашоосунда ойлонуп иш кылууга, көз карашы келишпеген шартта чөйрөдөгүлөргө толеранттуу мамиле жасоо көндүмү калыптанышы да керек. Кыргыз адабияты түрдүү эмоцияда жазылган лирикалык чыгармалар менен бирге ар кыл сюжеттик окуяларды чагылдырууда жашоо-турмуштун не бир татаал көрүнүштөрүн баяндап [4] коюп тим болбостон, окуучуларды конкреттүү предметтин тегерегинде талдоо жүргүзүүгө, ага анализ берүүдө чындык кайсы тарапта экенин табууга коомчулук үчүн маанилүү позицияны ээлеп, тиричиликте байкала бербеген түркүн-түз мүнөздөрдү каармандын аракеттеринен көрсөтүп, окуучуларга жашоонун негизги коммуникативдик компетенцияларын үйрөтүүчү көркөм табиятка ээ болсо, сабактарды андай касиеттен ажыратууга болбойт.

Маселен, жогорку класстын окуучулары Ч. Айтматовдун “Ак кеме” чыгармасына адабий талдоо жүргүзүп жатышкан маалда алардын бул повесттен алган таасирин сураганда окуучулардын бири дагы сөз өнөрүндөгү жазуучунун чеберчилигин көрсөткөн көркөм чыгарма катары кабыл албастан, кыргыз турмушунда кездешкен типтүү көрүнүштөрдү берип, адашып бараткан пенделерди түз жана туура жүрүүгө чакырык таштаганына басым жасаганы менен айырмаланышкан [5, 32-б.]. Азыркы учурда деле кыргыз адабиятын ушундай нукта окутуу орто мектептин жогорку классынын окуучуларына адабий билим берүү талаптарына жооп берет, б. а. сабактын натыйжаларынын жыйындысы окуучуга керектүү иш-билги (компетенция) калыптандырышы маанилүү болсо, мындай мамиле сабак аркылуу аныкталуучу турмуштун түрдүү көйгөйлөрүнө баа берүү жолдорун көрсөтүп, анда жетекчиликке алынуучу көз карашты окуучуларга жеткирип, аларды жашоого “даярдап” жатканын жокко чыгарууга болбойт.

Ырас, кыргыз адабияты предметине сунуш кылынган көркөм чыгарма орто мектептин окуучуларына бирдей болгону менен ар бир мектеп жергиликтүү аймактын өзгөчөлүгүнө (айыл же шаар) карап, 10- жана 11-класстын окуучулары андай көйгөйлөрдү кандай жолдор аркылуу жөнгө салышы туура болоорун сөзсүз үйрөнүүгө тийиш. “Кыргыз адабияты” предметинин максатын аныктоодо сабакта өтүлүүчү чыгарманын идеялык мазмуну менен анын кыргыз жашоосунда ээлеген орду маанилүү болуп саналат. Мындан

тышкары окуучулардын адабий чыгармага эмоционалдуу-экспрессивдүү мамилеси ойгонбосо, балдарга аны үйрөтүү кыйына турат. Педагогика илими адабий чыгармаларга карата мамиле кылууда чыгарманы искусствонун бир түрү — сөз өнөрү катарында караса да, анын окуучунун жан дүйнөсүнө шайкеш келген жактарына басым жасап, жаш окурмандын көз карашынын туура калыптануусуна өзүнүн жакшы таасирин тийгизе турган, ошол эле мезгилде жарандык позициясынын жетелүүсүн коомдон тышкары буруп кетпөөчү үлгү чыгармаларга артыкчылык берет.

Мисалы, кыргыз адабиятында көркөм-эстетикалык баалуулугу боюнча бир катар акын-жазуучулардын чыгармаларынан кем калбаган Р. Рыскуловдун поэзиясы, К. Жусубалиевдин прозалары, О. Айтымбетовдун “тарыхый” публицистикалары сыяктуулар бар. Ошондой эле кийинки жылдары адабий процесске өзүнчө тематика катары келген бульвардык жана вулгардык проза, детективдер, диний чыгармалар, мистикалык поэзия менен проза, кудай менен “байланышып” жазылган окультук (А. Сариевдин “Жашыл китеби сыяктуу) ойлор, криминалдык жана саясий “романдар” окурмандар арасында колдон-колго өтүп, окулуп жатканын көрүп эле жүрөбүз. Бирок педагогика илими мындай индивидуалдуу адабий чыгармачылыкта жазылган адабий чыгармалардын көркөм ой жүгүртүүдөгү автордун көркөм чеберчилигине артыкчылык бербестен, ошондой эле акын же жазуучунун адабий-эстетикалык дүйнө таанымындагы сапаттык айырмачылыкты окуучуга жеткирүүнү билим берүү катары эсептебестен, адеп-ахлактык, моралдык-нравалык, эстетикалык табигти тарбиялоочу миссияны турмушта үлгү болуучу критерийлерге коюп, биз жогоруда атап өткөндөй чыгармаларды окуу материалы катары колдонууну туура көрбөйт. Ага себеп дидактика кыргыз адабиятын окутуу үчүн бөлүнгөн сааттарды окуучу өзүнө туура жолду тандап алуусуна керектүү компетенцияны үйрөтүүгө милдеттүү болгондуктан, окуу процесси үчүн тандап алган чыгармаларды окугандан кийин турмушта кездешүүчү түрдүү кубулуштарды кабыл алууга жана түшүнүүгө жөндөмдүү болгон натыйжаны башкы орунга коёт.

Адабият сөз өнөрү катары искусствого кошулганы менен өнөрдүн башка түрлөрүнөн кескин айырмаланып турат. Кыргыз адабияты сабагы орто мектептин жогорку классынын окуучуларына анын мазмундук жана формалык өзгөчөлүктөрү жөнүндө түшүнүк берүүдө ар бир жанрдын калыптанышын, аларда ойдун образдуу берилишин, сөздүн көркөм-элестьүү маанисин, көп түрдүү көркөм ойлоонун табиятындагы сүрөткердин ички туюмунун өзгөчөлүгүн, сүрөттөөдөгү маалыматтын аткарчу кызматын, адам психологиясын туюндуруудагы менталдуулугун, бир нече социалдык чөйрөнүн бир эле чыгармада ассоциацияланышын окутуунун далай ык-жолдору менен вариациялап түшүндүрүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болсо, искусствонун башка түрлөрүндө андай шарт жок.

Маселен, орто мектептин 10- жана 11-класстын окуучуларына “Кыргыз адабияты” предметин окутууга су-

нушталып жаткан жаңы стандартта: “...образдык сөздү түшүнүү жана инсандык деңгээлде кабыл алуу; кепти толуктоо жана байытуу; теориялык-адабий түшүнүктөр жөнүндө үйрөнүүчү предмет катары эмес, көркөм чыгарманы түшүнө билүүгө жардамдашкан курал, каражат катары түшүнүктү өнүктүрүү” деген ойлор менен кыргыз адабиятын окутуунун “мындан аркы өзгөчөлүгү” чагылдырылат [6, 171-б.]. Эгер кыргыз адабияты окуучуларга компетенцияларды калыптандырууну көздөсө, анда адабиятты окутууга карата мындай талаптын коюлушу анын жаштарга билим жана тарбия берүүдөгү ролун таныбагандык же төмөндөткөндүк болот. Экинчи жагы, сунушталган кандай билим болбосун эл арасында жашоого керек жөндөмдөрү үйрөтүү милдетин моюнга алышы менен анын таасирдүүлүгү аныкталып жаткан азыркы доордо кыргыз адабияты андан четте калышы мүмкүн эмес.

Мындай шартта кыргыз адабияты предмети өзүнө тиешелүү миссия катары адабий чыгармаларда берилген түркүн-түс идеяларды турмуш чындыгындагы түрдүү абал кыйчалыш көйгөйлөр, кызыктуу кубулуштар, татаал адамдык мүнөз, инсандык тагдыр, пендечилик түйшүк, жарандык позиция, атуулдук ар-намыс, ата-эне, үй-бүлө, эл-журт алдындагы жоопкерчилик, ж.б. касиеттерди индивидуалдуу философиядан жалпы адамзаттык руханий-нравалык трактаттарга чейин өсүп жеткен салыштыруулар менен белгилүү бир натыйжага жетүү адабий чыгармага туура талдоо жүргүзгөндүк болсо, андан алынган көндүмдөр окуучулардын кимисин болбосун акыйкат чечим кабыл алууга үндөй алат.

Адабияттар

1. Кыргыз Республикасынын окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн жалпы билим берүүчү мектептеринин 10–11-класстары үчүн «Кыргыз адабияты» курсу боюнча предметтик стандарты. — Бишкек, 2018. — 9-бет.
2. Рысбаев С. К. Кыргыз балдар фольклорунун педагогикасы / С. К. Рысбаев. — Бишкек, 2006. — 364-б.
3. Бекбоев И. Элдик педагогика деген эмне. / И. Бекбоев // Эне тили, 1992. — 14-апрель. — 3-б.
4. Рысбаев С. К. Кыргыз баиталгыч мектептеринде адабиятты окутууну этнопедагогикалык негизде өркүндөтүү: Пед. илим. док. дисс. автореф. / С. К. Рысбаев. — Бишкек, 2006. — 49-б.
5. Муратов А. Ж. Көркөм адабий тексттердеги элдик педагогикалык ойлор жана аларды окутуу процессинде интерпретациялоонун илимий-методикалык негиздери (Ч. Айтматовдун чыгармаларынын мисалында): Пед. илим. док. дисс. автореф. / А. Ж. Муратов. — Бишкек, 2010. — 38-б.
6. Сабырова Э. Окуучулардын социалдык активдуулугун педагогиканын каражаттары аркылуу онуктуруунун жолдору / Э. Сабырова // Вестник Бишкекского гуманитарного университета им. К. Карасаева. — 2008. — № 4. — С. 171–173